TRAGOM KNJIGE *GLAGOLJICA U SAMOBORU* MARINKE ŠIMIĆ

Godine 2025. tri značajne izdavačke kuće: Hrvatska sveučilišna naklada, Staroslavenski institut iz Zagreba i Matica hrvatska, Ogranak Matice hrvatske u Samoboru objavile su knjigu *Glagoljica u Samoboru* Marinke Šimić, znanstvene savjetnice iz Staroslavenskog instituta u Zagrebu. Glavna tema knjige izvire iz Marinkinih proučavanja glagoljskih fragmenata pronađenih u knjižnici Franjevačkoga samostana Uznesenja Blažene Djevice Marije u Samoboru te u mjestu Kotari u Franjevačkom samostanu sv. Leonarda (Lenarta). S posebnim znanstvenim žarom i ljubavlju prema svom pozivu, autorica je identificirala glagoljske fragmente te ih jezično, paleografski i tekstološki obradila ukazavši na vezu Samobora i samoborske okolice s glagoljicom i glagoljašima iz drugih krajeva.

Cijeli je svoj radni vijek, ta tiha i samozatajna znanstvenica, provela nad starim tekstovima proučavajući hrvatsku ćiriličku i glagoljsku baštinu. Magistarski rad *Jezik Muke po Mateju u hrvatskoglagoljskim misalima* obranila je 1992. I nije tu zastala. Krenula je za davnim rukopisima, slagala slova u riječi, riječi u rečenice i 2001. doktorirala obranivši disertaciju *Leksik hrvatskoglagoljskog psaltira.* Već tada je bilo potpuno jasno da je najjači prostor njezina interesa jezik hrvatskoglagoljskih liturgijskih i neliturgijskih tekstova, odnosno leksik i grafija srednjovjekovnih natpisa pisanih hrvatskom ćirilicom.

Svoju je stručnost i ljubav prema hrvatskim starinama Marinka Šimić potvrdila i knjigom *Jezik srednjovjekovnih kamenih natpisa iz Hercegovine,* Matica hrvatska, Sarajevo, 2010. Knjiga je doživjela veliko priznanje što je potvrđeno i nagradom *Srebrna povelja Matice hrvatske* za 2010. godinu. Doktorica Šimić je rezultate svojih znanstvenih istraživanja potvrdila i u knjigama: *Akademijin brevijar HAZU III c 12. Hrvatskoglagoljski rukopis s konca 14. stoljeća. Jezična studija. Transliteracija, Faksimil* (Staroslavenski institut, Zagreb, 2014.). Kada se navedenim

naslovima njezinih objavljenih djela pridodaju i knjige *Biloševica, zaboravljeno počivalište;*[1] *Vitko nad stoljećima, natpis s Barevišta kraj Širokoga Brijega;*[2] *Cvijet kreposti ili o naravi ljudskoj kroz narav životinjsku. Studija, transliteracija, faksimil;*[3] *Mistopisi na jugozapadu Širokoga Brijega. Toponimi katastarske općine Rasno iz 1891. godine (Sela Rasna, Dužica, Privalja i Čerigaja)*[4] *i Kulturno-povijesna baština sela Knešpolja kraj Širokoga Brijega,*[5] jasno je da ta plodna autorica svojim radom budi usnulu povijest, jača svijest o nacionalnom identitetu i bogatstvu hrvatske kulturne baštine.

Knjiga *Glagoljica u Samoboru* istkana je od zapisa o samoborskim glagoljskim fragmentima: *Prvome samoborskom fragmentu* s kraja 14. ili početka 15. stoljeća, *Drugome samoborskom fragmentu* iz 14. stoljeća te glagoljašima i *nepotpunom primjerku glagoljskoga Propagandnog izdanja Levakovićeva brevijara iz 1648*.[6] koji je autorica pronašla u mjestu Kotari blizu Samobora.

Knjiga je podijeljena u četiri cjeline. U samom predgovoru autorica navodi kako joj je misao o ukoričavanju istraživanja, razmišljanja o samoborskim fragmentima brevijara sazrela neposredno nakon pronalaska i *Drugoga samoborskog fragmenata brevijara* 2020. u knjižnici franjevačkog samostana Uznesenja Blažene Djevice Marije u Samoboru. Nakon uvodnog dijela, slova o knjizi, autorica stvara prijelaznicu u srž stvari i ispisuje zanimljive stranice o upotrebi, povijesti i znanstvenom istraživanju glagoljice na području Zagrebačke biskupije. Prema njezi-

[1] Šimić, Marinka (u suautorstvu s Ivanom Dugandžićem). *Biloševica, zaboravljeno počivalište*. Široki Brijeg, 2017., Hrvatsko društvo čuvara baštine.

[2] Šimić, Marinka. *Vitko nad stoljećima*, natpis s Barevišta kraj Širokoga Brijega. Široki Brijeg, 2018., Ogranak Matice hrvatske Široki Brijeg, Hrvatsko društvo čuvara baštine.

[3] Šimić, Marinka (u suautorstvu s Antonijom Zaradija Kiš), *Cvijet kreposti ili o naravi ljudskoj kroz narav životinjsku. Studija, transliteracija, faksimil,* Zagreb 2020., Hrvatska sveučilišna naklada, Institut za etnologiju i folkloristiku, Staroslavenski institut.

[4] Šimić, Marinka (u suautorstvu s Ivanom Dugandžićem). *Mistopisi na jugozapadu Širokoga Brijega. Toponimi katastarske općine Rasno iz 1891. godine (Sela Rasna, Dužica, Privalja i Čerigaja).* Široki Brijeg, 2022. Hrvatsko društvo čuvara baštine, Ogranak Matice hrvatske Široki Brijeg.

[5] Šimić, Marinka (u suautorstvu s Majom Soldo)*, Kulturno-povijesna baština sela Knešpolja kraj Širokoga* Brijega. Široki Brijeg, 2023., Franjevačka galerija i Muzej Široki Brijeg.

[6] Šimić, Marinka. 2025. Glagoljica u Samoboru, str. 37.

nim zaključcima, znameniti istraživači glagoljskih tekstova: Ivan Kukuljević Sakcinski, Svetozar Ritig, Franjo Fancev, Josip Hamm, Branko Fučić, Eduard Hercigonja i Stjepan Damjanović najviše su se bavili pitanjem je li glagoljaštvo u Zagrebačkoj biskupiji, od 15. do 17. stoljeća, teklo slijedom vremena kao stalnost, odnosno nastavak starije uporabe glagoljice ili ju je u 15. stoljeću sa sobom donijelo i proširilo hrvatsko stanovništvo izbjeglo pred Osmanlijama. *Proučavanje glagoljske pismenosti u ovome kraju potvrđuje da je Turopolje u 16. vijeku puno popova glagoljaša koji su zacijelo ovamo došli s juga.*[7] U navedenom poglavlju, autorica ističe i važnu poveznicu glagoljaštva s velikaškim rodom Frankopana.

Nakon zanimljiva prikaza kratke povijesti glagoljaštva u Zagrebačkoj županiji, Marinka Šimić ispisuje osobnu kartu knjižnice franjevačkoga samostana u Samoboru iz koje se čita: *U njezinu se fondu nalaze i dragocjeni primjerci inkunabula tiskanih u razdoblju od 1475. do 1493.*[8] Iz njezina pisanja i opet se potvrđuje franjevačka brižnost, stručnost i ljubav za hrvatsko kulturno blago.

Osim glagoljskim fragmentima grada Samobora, Marinka Šimić se pozabavila i glagoljskim tekstom pronađenim u mjestu Kotari u Sv. Leonardu (Lenartu), samostanu trećeredaca glagoljaša. U daljem tekstu knjige slijedi poglavlje: *Kotari: mala župa znamenitih ljudi* iz kojeg se čita o djelovanju crkve i samostana franjevaca trećoredaca. Autorica je poseban naglasak stavila na crkvu i samostan koji su upisani u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske na Listu zaštićenih kulturnih dobara. U toj su župi boravili, djelovali i ostavili svoje znanstvene tragove istaknuti istraživači i čuvari glagoljske tradicije: fra Franjo Glavinić (1585. – 1652.), glasoviti misionar, propovjednik, historiograf i književnik; fra Marko Japundžić (1914. – 2000.), istaknuti hrvatski filolog, paleoslavist, arhivist i arheolog te Josip Leonard Tandarić, franjevac trećoredac, glagoljaš i paleoslavist i cijenjeni znanstvenik u Staroslavenskom institutu u Zagrebu.

[7] Šimić, Marinka. 2025. *Glagoljica u Samoboru*..: HERCIGONJA 1983. : 266, bilješka 333, str. 18.
[8] Šimić, Marinka. 2025. Nav. djelo, str. 21.

Nakon sustavnoga i zanimljiva prikaza samostana i župe Kotari, autorica je sljedeće stranice posvetila hrvatskoglagoljskim brevijarima, objašnjavajući njihovu bit: *Brevijar, odnosno časoslov, liturgijska je knjiga u kojoj su sustavno poredane molitve i čitanja za sve dane u godini i za sve sate u danu.*[9] Doživljava brevijare kao jedinstvene antologije srednjovjekovnoga duhovnog štiva. Koristili su se njima mnogi obrazovani čitatelji. Nažalost, mnogi su nestali na vjetrometini povijesti. Do nas je, prema Marinki Šimić, doprlo trideset hrvatskoglagoljskih brevijara iz 14. i 15. stoljeća, a od toga samo je jedanaest potpunih. Iz svih tih primjeraka znanstvenici iščitavaju njihove povezanosti, odnosno mjesto nastanka, širenja i jezičnih utjecaja. Prije no što je svu svoju pozornost uprla u samoborske glagoljske fragmente, autorica je navela i obnovljena izdanja hrvatskoglagoljskih brevijara i njihovih dijelova.

I nakon pedesetak stranica, svojevrsne osobne iskaznice hrvatskoga glagoljaštva, Marinka Šimić prelazi na glavni sadržaj knjige pa gradi zanimljivu priču o samoborskim glagoljskim fragmentima. Prije svega, upoznaje čitatelja s načelima transliteracije glagoljskih fragmenata, odnosno progovara o *Prvome* i *Drugome samoborskom glagoljskom fragmentu brevijara* zadržavajući se na njihovim opisima sadržaja, vanjskoga izgleda, paleografskim karakteristikama, jezičnim obilježjima; grafiji, fonologiji, morfologiji i leksiku.

U poglavlju *Prvi samoborski glagoljski fragment brevijara (FgSmb1)* autorica do u detalje opisuje paleografske i jezične osobine pergamentnoga dvolista koji je nažalost ili nasreću služio kao omot za knjigu. Utvrdila je da pripada liturgijskoj knjizi – brevijaru ili psaltiru (Ps 28-34 s antifonama), *Sadrži tekst psaltira, i to od 28. do 34. psalma,*[10] a potječe s kraja 14. ili početka 15. stoljeća. Zahvaljujući maru i znanstvenom umijeću Marinke Šimić, taj je vrijedni pergament obrađen, zaštićen i pohranjen u knjižnici franjevačkoga samostana u Samoboru.

Poglavlje *Drugi samoborski glagoljski fragment brevijara (FgSmb2)* sadrži iscrpnu jezičnu analizu glagoljskoga odlomka (grafija, fonologija,

[9] Šimić, Marinka. 2025. Nav. djelo, str. 39.
[10] Šimić, Marinka. 2025. Nav. djelo, str. 51.

morfologija, leksik) pa iako je građa znanstvena, tekst ponajprije namijenjen znanstvenicima, napisan je jasnim znanstvenim stilom (bilješke, citati, literatura). U nekim dijelovima knjige autorica kao da iskoči iz strogo znanstvenih okvira i preuzme popularno znanstveni stil pa tekst, bez teškoća, može čitati i širi krug čitatelja. Iz njezine detaljne analize iščitava se: *pisan je lijepom hrvatskom ustavnom glagoljicom koja se razvija od 13. stoljeća do druge polovice 14. stoljeća*[11] te da pripada hrvatskoglagoljskom brevijaru većih dimenzija, a u samoborski kraj je pristigao najvjerojatnije s nepoznatim popom glagoljašem, izbjeglicom pred Turcima. Autorica je identificirala sadržaj: *Tekst počinje završnim čitanjem iz Slova sv. Augustina pape… i nastavlja se Slovom sv. Leona pape, te završava* početkom *Evanđelja po Luki.*[12]

Na kraju knjige, autorica navodi popis i skraćenice hrvatskoglagoljskih rukopisa kao i riznicu korištene literature koja može biti izvrstan vodič budućim istraživačima hrvatske glagoljske ostavštine.

Marinkino znanstveno istraživanje i opisivanje pronađenoga inspiriralo je i slikaricu Biserku Jajić Habdelić iz Novaka kraj Samobora, zaljubljenicu u prvo hrvatsko pismo, glagoljicu pa je svojim slikarskim duhom prožela knjigu. Ljepoti knjige pridonijele su i lijepe fotografije grada Samobora, crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije u Samoboru, crkve i samostana sv. Leonarda u Kotarima, te fragmenata samoborskih brevijara znanstvenice Antonije Zaradije Kiš.

Ono što je nezaustavljivo poticalo autoricu Marinku Šimić na pisanje knjige jest, kako i sama kaže, začuđenost dosad nepoznatom vezom grada Samobora i samoborskoga kraja s glagoljicom kao i silinom znanstvene znatiželje, želje za spoznajom može li se na osnovi jezika krnjih glagoljskih tekstova zaključiti o kojim je brevijarima riječ, kao i iz kojega su kraja glagoljaši dolazili u Samobor. Proučavajući fragmente, autorica je zaključila da na osnovi jezika fragmenata ne može donijeti pravilan zaključak o mjestu nastanka brevijara, odnosno njegovo prvo odredište, jer je jezik tih fragmenata pravilan crkvenoslavenski jezik i

[11] Šimić, Marinka. 2025. Nav. djelo, str. 86
[12] Šimić, Marinka. 2025. Nav. djelo, str. 84

bez ikakvih lokalnih govornih obilježja. Ipak, važno je zaključiti, ponekad je i malo puno, jer i ta dva samoborska glagoljska fragmenta obogaćuju hrvatsku glagoljsku pisanu riječ, raduju zaljubljenike u hrvatsku glagoljsku baštinu i stvaraju polazište za nova znanstvena istraživanja. Sama autorica kaže: – *Svaki je glagoljski fragment od iznimne važnosti za hrvatsku kulturnu baštinu jer svjedoči o postojanju još jednoga glagoljskog rukopisa, tj. jednoga cjelovitoga liturgijskog kodeksa, čime se proširuju spoznaje o bogatstvu glagoljskoga rukopisnog fonda.*[13]

Knjiga Marinke Šimić *Glagoljica u Samoboru* posvećena je otkriću glagoljskih fragmenata u Samoboru i samoborskom kraju. Srž sadržaja knjige čine glagoljski fragmenti pronađeni u knjižnicama u Samoboru koje je autorica znanstveno obradila. Knjiga je, prije svega, namijenjena istraživačima hrvatskoga glagoljaštva, hrvatskoga književnog srednjovjekovlja, ali i svima koje zanima glagoljaštvo na samoborskom prostoru. Nositeljica je vrijednih dokumenata povezanih s uporabom glagoljice, a poslužit će za bolje shvaćanje hrvatske srednjovjekovne pismenosti. Knjiga *Glagoljica u Samoboru* prohodava u budućnost, ali i ostaje u vječnom sada kao važna čuvarica hrvatske glagoljske baštine, dijela nacionalnoga kulturnog identiteta.

Marinka Šimić je svojim marnim radom proučila i proširila put za ulazak u povijest hrvatske glagoljice i glagoljaštva. Ona je i ovom knjigom, kao i onima objavljenima prije, dala krila nekim novim, mladim znanstvenicima, krila za let u srce glagoljske pisane riječi, u srce hrvatske kulturne baštine.

dr. sc. Milka Tica

[13] Šimić, Marinka. 2025. Nav. djelo, str. 24.